

NARÓD UJGURSKI

REFORMY I REWOLUCJE NA POGRANICZU ROSYJSKO-CHIŃSKIM

DAVID BROPHY

Przekład
Anna Dorota Kamińska

JUBILEUSZ
PAŃSTWOWEGO
INSTYTUTU
WYDAWNICZEGO
1946-2021

75

Rozdział 1

LUDZIE I MIEJSCE W CHIŃSKIM TURKISTANIE

Dwudziestowieczne odwołania do Ujgurów stworzyły narrację wiecznego narodu – narodu utraconego i odnalezionego. Ten dyskurs o narodowości ujgurskiej czerpał z bogatego dziedzictwa historycznego i filologicznego, sięgającego do złotej ery cywilizacji ujgurskiej, wskazywał także na upadek, który od tamtego czasu zredukował społeczność do jej rozbitego i skolonizowanego stanu. Był to bez wątpienia ambitny akt nadania nowego znaczenia. Jednak pionierzy tego dyskursu musieli czuć się wystarczająco pewni, że jego historyczne pretensje są uzasadnione i że wizja wspólnych ujgurskich korzeni w jakiś sposób odpowiada rzeczywistości. Dlatego trzeba zacząć to studium przeglądem nie tylko historii pierwszych Ujgurów, ale także różnych lokalnych narracji istniejących wśród społeczności muzułmańskich z chińskiego Turkistanu na początku XX wieku. Te rejestry tożsamości były tworzone odgórnie i oddolnie, w ramach interakcji rządzących i rządzonych, a także muzułmanów z chińskiego Turkistanu ze światem zewnętrznym. Retoryka narodowości ujgurskiej głównie czerpała z miejscowych tradycji muzułmańskich Xinjiangu, chociaż przeniosła jej symbole do nowej narracji o cywilizacji turkijskiej. Aby wyjaśnić tę transformację, musimy także wykroczyć poza Xinjiang i spojrzeć na rewizję historii ludów tureckich dokonaną przez uczonych orientalistów i turkologów pod koniec XIX wieku.

Zdolność państw do przenoszenia swoich poddanych i zmiany ich klasyfikacji, zmiany kulturowe idące za zmianą religii oraz prestiż tradycji naukowych – to wszystko przyczyniło się do określenia ludów i miejsc, które napotykamy w źródłach historycznych na temat chińskiego Turkistanu. Ze strefą stepową na północy (Dżungaria) i społeczeństwem osiadłych mieszkańców oaz na południu (Kotlina Tarymska/Kotlina Kaszgarska), region znany dzisiaj jako Xinjiang zawsze stanowił teren spotkań społeczności koczowniczych i osiadłych. Narodziny i upadki różnych stepowych państw pozostawiły ślady w historii regionu, ale

wyróżniają się trzy główne momenty: rozpad pierwotnego państwa Ujgurów w Mongolii i ich ucieczka na południe, włączenie regionu do światowego imperium Czyngis-chana oraz hegemonia dzungarskich Mongołów w XVII i XVIII wieku. Pozostałości mechanizmów administracyjnych i narracji wspólnotowych po tych państwach nadały wschodniej połowie Azji Środkowej kształt, jaki miała w przeddzień podboju przez Qingów w latach pięćdziesiątych XVIII wieku.

OD STEPÓW DO SIEWÓW: UJGURZY I UJGURYSTAN

Nomadyczny lud zwany Ujgurami pojawił się w zapiskach historycznych w VI wieku jako jedna z licznych grup zajmujących tereny leżące pomiędzy ziemiami dynastii Tang a imperium Turków/Turkutów, z którymi mieli wiele wspólnego z językowego i kulturowego punktu widzenia. Kiedy imperium Turków/Turkutów upadło w VIII wieku, Ujgurzy zapelnili tę pustkę, przejmując władzę w dzisiejszej Mongolii. Chińskie kroniki opisują imperium Ujgurów jako składające się z elity plemion „wewnętrznych”, otoczonej przez stowarzyszone plemiona „zewnątrzne”. Konfederacja utrzymała się przez niemal stulecie, dopóki Ujgurzy nie zostali wyparci ze stepu przez inwazję z północy. Uciekając na południe, niektórzy z nich zdali się na łaskę cesarzy z dynastii Tang. Inni osiedli na ziemi niczyjej między Chinami a Azją Środkową, w oazach Ganzhou, Hami i Turfan. Te ujgurskie księstwa przyjęły buddyzm od swoich irańskich i chińskich sąsiadów i odpowiadały za rozkwit nowej turecko-buddyjskiej cywilizacji. Ujgurystan – państwo Ujgurów – taką nazwę muzułmańscy geografowie nadali temu regionowi¹.

U szczytu jego rozwoju władza Ujgurów sięgała na zachód aż po Kuczę i jezioro Issyk-kul. Chińskie źródła potwierdzają, że Ujgurzy dotarli aż do regionu pamińskiego, razem z innymi byłymi członkami konfederacji ujgurskiej, jak Karłucy. Z tej mieszanki plemiennej wyłoniła się w X stuleciu dynastia Karachanidów, której znaczenie dla dwudziestowiecznej konstrukcji muzułmańskiej historii Ujgurów było nie mniej ważne niż Ujgurystanu. Karachanidzi byli pierwszymi turekojęzycznymi nomadami, którzy zarówno zachowali tureckie tradycje królewskie, jak i przyjęli islam. Z dwóch stolic w Kaszgarze i Bałasagunie (dzisiejszy Kirgistan) Karachanidzi robili wypady na obrzeża pustyni Takla Makan jako pierwsza fala islamizacji Kotliny Tarymskiej. W początkach XI wieku udało im się obalić buddyjskie królestwo Chotanu, ale dalszy postęp w głąb Ujgurystanu zatrzymało pojawienie się zachodniej dynastii Liao, a potem Mongołów Czyngis-chana. Wojny z buddystami z Chotanu i Ujgurystanu pociągnęły za sobą rozwój lokalnych tradycyjnych miejsc kultu świętych osób w Kotlinie Tarymskiej, głównie w formie grobowców świątobliwych wojowników islamu i imamów męczenników. Kult karachanidzkiego sułtana Satuka Bugry Chana (fl. 930–950), którego grobowiec znajduje się na obrzeżach miasta Artus, narastał z upływem wieków.

Cywilizacja osiadła okazała się mieć wielorakie skutki dla mieszkańców Ujgurystanu. W początkach XIII wieku Mongołowie byli pod tak wielkim wrażeniem kultury Ujgurów, że we wszystkich swoich kancelariach i armiach zatrudniali ujugurskich skrybów, rozrzucając ich po całym eurazjatyckim kontynencie. Najbardziej znani Ujgurzy skończyli w Chinach jako uczeni urzędnicy dynastii Yuan (1271–1368) w jednym z kilku państw, które pojawiły się po upadku wielkiego imperium Czyngis-chana. Po upadku Yuanów część tych rodzin powróciła do Ujgurystanu, inni zaś zawędrowali do Korei². Niektórzy z tych, którzy służyli Mongołom, osiedli w południowych Chinach, gdzie w końcu przeszli na islam i złączyli się z powstającą społecznością chińskojęzycznych muzułmanów (Hui)³. Inni poszli na zachód z wojskami najstarszego syna Czyngis-chana, Dżocziego, na rosyjski step, wracając do Turkistanu stulecia później jako część konfederacji plemion znanej jako Uzbegy⁴. Jeszcze inni znaleźli zapotrzebowanie na swoje usługi w innych państwach, które pojawiły się w miejscu imperium Mongołów: w Iranie Ilchanidów albo u seldżuckich władców Anatolii. W połowie XIV wieku, wśród wstrząsów, jakie spowodował w świecie muzułmańskim najazd Mongołów, z jednego z takich rodów wyłonili się Eretnidzi (Eretnaoğulları), dynastia władająca niezależnym bejlikiem w Anatolii⁵.

Trudno jest ocenić, w jakim stopniu ci rozproszeni Ujgurzy uważali się za część jednej grupy etnicznej czy członków diaspory. Za panowania dynastii Yuan ujugurska elita w Chinach zachowywała więzi społeczne z Ujgurystanem i nadal nadawała dzieciom ujugurskie imiona, chociaż adaptowali się do chińskiej elity intelektualnej. Można zakładać, że takie „diasporyczne” cechy tej społeczności słabły wraz z utratą odrębnej tożsamości politycznej i religijnej samego Ujgurystanu. W czasie rozpadu imperium mongolskiego Ujgurystan znajdował się pomiędzy dynastią Yuan a wschodnią połową ulusu Czagataja, drugiego syna Czyngis-chana. Kiedy dynastia Ming wysłała emisariuszy na dwór emira Timura w Samarkandzie, wśród buddyjskich Ujgurów z Hami i Turfanu żyło już wielu muzułmanów. Według posła Chen Chenga (1365–1457) buddyści i muzułmanie posługiwali się wspólnym językiem tureckim, ale odróżniały ich wyznaczniki religijne i kulturowe. Na przykład ujugurscy mężczyźni nosili włosy długie, podczas gdy muzułmanie golili głowy; ujugurskie kobiety zakładały czarne welony, a muzułmanki ubierały się na białe⁶.

Dwór Ming wziął te różnice pod uwagę, gdy w początkach XV wieku rozbudował swą sieć garnizonów wojskowych w głąb Ujgurystanu. W 1406 roku cesarz z dynastii Ming nadał lenno buddyjskiemu arystokracie czagatajskiego pochodzenia jako Lojalnemu i Uległemu Królowi (*Zhongshun wang*), który prezydował nad trzema wojskowymi gubernatorami w Hami – po jednym z muzułmanów, Ujgurów i Ha-la-hui (najprawdopodobniej grupa mongolska)⁷. Choć granice kulturowe między tymi trzema grupami ulegały stopniowej erozji, to granice instytucjonalne zachowały Ujgurów jako odrębną społeczność, przynajmniej z punktu widzenia chińskich źródeł.

W początkach XVI wieku, gdy władza Mingów w Azji Środkowej słabła, Ujgurystan dostał się pod wpływy muzułmańskich Czagataidów. W trakcie tego konfliktu najazdy muzułmańskie i odwety ze strony Mingów skłoniły pewną grupę Ujgurów do ucieczki na wschód Korytarzem Gansu, gdzie osiedli wokół pogranicznych miast Suzhou i Ganzhou. W ślad za otaczanymi wciąż wojownikami Czagataidów do Ujgurystanu przybyli suficy misjonarze, starając się nawrócić na islam pozostałych niewiernych. Ostatnie odniesienie do niemuzułmańskich Ujgurów w źródłach muzułmańskich można znaleźć w hagiografii sufiego Ishaka Wali z Samarkandy z końca XVI wieku, z bractwa nakszbandijja. Jest w niej opowieść o wyprawie jednego z uczniów świętobliwego męża z misją handlową z Jarkendu do Suzhou, gdzie zatrzymał się u miejscowego kadiego (muzułmańskiego sędziego), Chodży Abdusattara, którego córka była poważnie chora. Dzięki prośbom swego ucznia Ishak Wali objawił się z odległości wielu mil w Jarkendzie i cudownie uleczył córkę kadiego. „W tamtym czasie” – czytamy – „niemal trzy tysiące ujgurskich niewiernych zebrało się wokół Chodży [Abdusattara]. Wszyscy zostali muzułmanami, a potajemnie czcili Jego Świętobliwość [Ishaka Wali]”⁸.

Przyjęcie islamu osadziło Ujgurów na wschodnich obrzeżach tureckojęzycznego świata muzułmańskiego, którego ośrodkiem politycznym był dwór Czagataidów na południu w Jarkendzie, ale wzorce kulturowe czerpał z timurydzkich dworów Samarkandy i Buchary. Nowa wiara przyniosła ze sobą turecki język literacki, znany jako czagatajski, a także nowy kanon sufickiej poezji i hagiografii. W tym procesie miejscowe dialekty ujgurskie uległy zasymilowaniu do standardu językowego w Kotlinie Tarymskiej, a pismo sogdyjsko-ujgurskie ustąpiło arabskiemu. Pod koniec XVI wieku tłumacze z dworu Mingów, którzy studiowali pionowe pismo ujgurskie do prowadzenia korespondencji z Turfanem i Hami, odkryli, że ich umiejętności stały się zbędne. Ponieważ „lenne” misje z tych okolic wiozły teraz listy pisane alfabetem arabskim, zostały przydzielone do biura muzułmańskiego, które wcześniej zajmowało się państwami i ludami znajdującymi się bardziej na zachód⁹. Podręczniki lingwistyczne, publikowane przez te biura tłumaczeń, dają pewne pojęcie o transformacji, która miała tam miejsce. W słowniku używanym przez biuro muzułmańskie chińska nazwa na Turfan i jego ludy – Gaochang – została zaklasyfikowana po prostu jako *Turki*, czyli nazwa, pod którą język osiadłych społeczności oaz Turkistanu był teraz znany¹⁰.

DZIEDZICTWO TURKO-MONGOLSKIE

Ujgurystan jako byt polityczny zanikał powoli, w miarę jak Czagataidzi wchłonęli go do obszaru, który nazywali Mogolistanem, co odzwierciedlało poczucie mogolskiej (tzn. mongolskiej) tożsamości elit rządzących.

W początkach historii ułusu czagatajskiego, gdy jego centrum leżało na północ od Tien-szanu, nazwa Mogolistan odnosiła się do tych gór i Dżungarii. Były to tereny stepowe, jakie mogolscy tradycjoniści preferowali, w odróżnieniu od ich krewnych, Timurydów, którzy teraz panowali z miast Transoksanii. Ci spośród Mogołów, którzy migrowali na południe do Kotliny Tarymskiej, początkowo uważali, że zostawili Mogolistan za sobą. Jednak w początkach XVI wieku, kiedy Czagataidzi założyli nowy dwór w Jarkendzie, umocniło się rozumienie Mogolistanu jako obszaru obejmującego całą Kotlinę Tarymską¹¹. Choć nomadyczni Mogołowie szybko wtopili się w miejscową społeczność muzułmańską i stracili swą odrębną tożsamość zbiorową, koncepcja Mogolistanu przetrwała, zwłaszcza w lokalnej wyobraźni literackiej¹².

Czagataidzi dowodzili drugą falą islamizacji w Kotlinie Tarymskiej zarówno za pomocą środków wojskowych, jak i przez sponsorowanie działalności szajchów sufickich (tytułowanych chodża). Niektórzy z chodżów należeli do miejscowych świątobliwych rodzin, ale wielu powiązanych było z bractwami pochodzącymi z zachodu, szczególnie z nakszbandiją z Buchary. Jak twierdzi Devin DeWeese, narracja przyjęcia wiary islamu stała się ważnym fundamentem tożsamości społecznościowej w Azji Środkowej¹³. Muzułmańskich władców i ważnych szajchów interesowało połączenie dwóch tradycji królewskich Kotliny Tarymskiej – Karachanidów i Czagataidów – i zaprezentowanie siebie jako dziedziców nieprzerwanego dziedzictwa muzułmańskiej władzy. Ważną rolę w tym procesie odegrały działania XVI-wiecznego sufickiego szajcha o imieniu Chodża Muhammad Szarif. Podróżując po Kotlinie Tarymskiej i cudownie „odkrywając na nowo” grobowce takich legendarnych karachanidzkich krzewicieli islamu jak Satuk Bugra Chan, Muhammad Szarif łączył swoich czagatajskich patronów z dworu w Jarkendzie z wcześniejszymi tradycjami królewskimi¹⁴. Małżeństwa oraz splątane genealogie także ułatwiały zlewanie się źródeł władzy, co pozwalało, by troista klasa rządząca chanów, emirów (lub begów) i szajchów mogła się prezentować jako spójna jedność. W XVIII wieku chodżowie z nakszbandijii w Xinjiangu mogli już przypisywać sobie wspaniałą genealogię czagataidzką czy karachanidzką, a niektórzy nawet przyjęli tytuł „chana chodży”.

Przyjęcie islamu odgrywało ważną rolę w asymilacji Ujgurów do okolicznych społeczności, ale nie wymazało całej pamięci o ich przeszłości. Niezależnie od skojarzeń z niewiernymi, kultura ujgurska zachowała pewien prestiż w częściach świata muzułmańskiego, zwłaszcza gdy tureckie elity rządzące musiały skonfrontować się z irańskimi twierdzeniami o wyższości kulturowej. Na przykład w Samarkandzie, ośrodku Timurydów, pismo ujgurskie przeżyło pewien renesans w XV wieku. Choć współcześni lingwiści zaznaczają różnicę między językiem pisanym buddyjskich Ujgurów a następującym po nim czagatajskim, to nie wszyscy uważali ją za bardzo drastyczną zmianę. Na przykład XV-wieczny autor Kidirchan Jarkandi chwalił wprowadzenie do swojego dywanu (zbioru

poezji) czagatajskich poetów Lutfiego i Sakkakiego, którzy – jak to ujął – „płynnie posługiwali się językiem ujgurskim i elokwentnie mówią turecką”¹⁵. Takie kulturowe punkty odniesienia pomagały w zachowaniu geograficznej koncepcji Ujgurystanu po jego politycznym upadku. Piszący w połowie XVII wieku balchijski historyk Mahmud Ibn Wali przyjął termin „Ujgurystan” dla całego chanatu jarkendzkich Czagataidów¹⁶. Półtora stulecia później pewien żyjący na wygnaniu w Samarkandzie Kaszgarczyk w taki sam ekspansywny sposób użył słowa „Ujgurystan”¹⁷. Podobne koncepcje mieli niektórzy przybysze – na przykład Riza Kuli Chan, irański poseł do Chiwy w początkach XIX wieku napisał w opisie swojej podróży, że „Kaszgar to bardzo znane miasto w szóstej strefie klimatycznej, w kraju Ujgurów z Turkistanu, i jest stolicą tego regionu”¹⁸.

Popularne opisy wspólnych korzeni w muzułmańskim Turkistanie syntetyzowały opowieści muzułmańskie o genesis, genealogie plemienne ludów tureckich i mongolskich oraz epickie tradycje irańskie. Opowieści te tworzą skróconą historię ludów świata, przedstawiającą spersonalizowane (jako osoby) plemiona, państwa i dynastie powiązane przez genealogię z migracją, wojnami i zmianami wyznania opisanymi jako rodzinne konflikty. *Zbiór kronik ilchanidzkiego wezyra* i historyka Raszidoddina (Raszida ad-Dina Hamadaniego) z początków XIV wieku to skarbnica takich opowieści. Szczególnie ważną rolę w tym cyklu mitów odgrywała postać Oguza Chana, identyfikowanego jako pierwszy chan Turków, który przyjął islam. Raszidoddin opisał Ujgurów jako grupę, która stanęła po stronie Oguza Chana, kiedy ten sprzeciwił się swemu ojcu Kara Chanowi i przyjął nową religię, a etnonim Ujgur, na podstawie etymologii ludowej, interpretowany był jako „ci, którzy się jednoczą”¹⁹. Późniejsze prace, jak *Genealogia Turków* Abu’l-Ghaziego Bahadura Chana z XVII wieku, dają kompleksową narrację etnogenezy ludów tureckich, zaczynając się od Turka, syna Jafisa (Jafeta), syna Nuh (Noego). Od Turka pochodzili „synowie Jafisa”, z których z kolei wywodzili się dwaj potężni bracia: Tatar Chan i Mogul Chan. Narracja o tych spersonifikowanych plemionach i klanach prowadziła do przodków Czyngis Chana i mogła trwać dalej – jak to miało miejsce w jednej z wersji z Kaszgaru – do chanów czagataidzkich z Jarkendu i klanów mogolskich, które ich wspierały²⁰.

Z jednej strony motyw genealogiczny tworzył zespół powiązanych ze sobą tożsamości, które pozwalały na bardzo szerokie pojęcie wspólnoty. Na przykład w opisie podróży po Xinjiangu brytyjski plantator herbaty Robert Shaw wyraża swój zachwyt odkryciem, że podobnie jak on, mieszkańcy Kaszgaru uważali się za potomków Jafeta²¹. Idąc śladami Shawa, we wczesnych latach osiemdziesiątych XIX wieku brytyjski poseł Walter Bellew spotkał się z miejscowym muzułmańskim gubernatorem Artuszu, który zmienił strony i przeszedł z emiratu Jakuba Bega na stronę nadchodzących Qingów. Uzasadniając swoją współpracę z Mandżurami, powiedział Bellewowi, że nieważne, czy Turek, Mogoł, Mandżur czy Kitaj – „wszyscy jesteśmy Tatarami”²².

Z drugiej strony te same mity o pochodzeniu mogły wzmocnić konkretne narracje lokalne, dzielące muzułmanów z Xinjiangu. Wymownym przykładem może tu być oaza Chotan. Ze względu na swój opór wobec islamizujących Karachanidów w XI wieku, buddyjski Chotan zaczął być identyfikowany nie z głównonurtową tradycją Kara Chana i jego syna Oguza Chana, ale z linią Machina, syna China, syna Turka. Chin i Machin byli początkowo koncepcjami geograficznymi, wywodzącymi się z muzułmańskich opisów Chin, w których ziemia Machin odnosiła się do „Chin Większych” (z sanskryckiego *maha-chin*). Z czasem terminy te zostały przeniesione do Kotliny Tarymskiej i przejęte przez miejscowych. Legendy chotańskie opowiadają, jak Machin, syn China, nauczył ludność Chotanu prząść wełnę i tkąć jedwab – być może jest to echo legendy o tym, jak tkanie jedwabiu dotarło do Chotanu z Chin²³. Muzułmanie z Chotanu zaczęli być znani jako lud Machina i przyjęli sobie taką nisbę (*nisba* – człon imienia określający miejsce pochodzenia). Osiemnastowieczna kronika irańska nazywa Chotańczyków „ludem Machina” (*tā' ifa-i Māchīnī*) i wspomina osoby takie jak Latif Chan Machini²⁴.

Odrębna tradycja chotańska przetrwała co najmniej do końca XIX wieku. Kiedy rosyjski badacz Nikołaj Przewalski podróżował pod koniec XIX wieku z Lop Nur do Chotanu, po drodze spotkał miejscowych identyfikujących się jako lud Machina (po rosyjsku *Machińcy*), chociaż zauważył, że określenie to staje się coraz mniej popularne²⁵. Obsadzeni w roli narodu niewiernych na Wschodzie, muzułmanie Machina zasymilowali muzułmańskie narracje do własnego światopoglądu, zmniejszając je tak, by pasowały do skali Kotliny Tarymskiej. W legendach wywodzących się od irańskiego eposu *Shahname* Chotan znany był jako siedziba Afrasijaba, króla Turanu, krainy Turków. Przy tej translokacji Machińcy zaczęli identyfikować resztę Kotliny Tarymskiej z terminami wywodzącymi się z geografii irańskiej. Przewalski zapisał, że dla ludu Machina region Aksu i Kaszgar znany był jako Ardabil, a na północ oaza Turfanu identyfikowana była jako Chorasán²⁶.

DŻUNGARSKI SYSTEM STANOWY

Od połowy XVII wieku Dżungarowie, konfederacja ojrackich Mongołów pochodzących z terenów na północ od gór Tien-szan, zastąpili chanów czagataidzkich z Mogolistanu i konkurowali ze wzmacniającą się dynastią Qing o kontrolę nad Mongolią i Tybetem. Dżungarom wystarczało zarządzanie Kotliną Tarymską przez lojalnych pośredników, pobieranie trybutów w tkaninach i gotówce, co nadzorowały tylko nieduże garnizony. Jednak w czasie tych łagodnych rządów Dżungarowie sprowadzali także różne populacje z Turkistanu do swoich ufortyfikowanych obozów w Ałtaju, a potem w Dolinie Ili. Praktyka brania

zakładników przyczyniła się do sprowadzenia do Doliny Ili muzułmańskiej arystokracji, należącej do różnych rodów panujących w Azji Środkowej, także Czagataidów z Jarkentu, ważnych szajchów sufickich z Kaszgaru, a nawet księcia Buchary. Według słów muzułmańskiego historyka, piszącego około 1800 roku, dwór Cełanga Rabtena (panował 1697–1727) był „miejszem spotkań chanów z Piskentu, dostojników z Taszkientu i władców Badachszanu”²⁷. W 1720 roku rosyjski poseł do Dżungarów, Piotr Unkowski, spotkał tych arystokratów w świątce Cełanga Rabtena²⁸. „Do dzisiejszego dnia – donosił – Erke Chan i wielu begów i najlepszych Bucharczyków podróżuje z nim w niewoli” (Rosjanie nazywali wszystkich muzułmanów służących Dżungarom Bucharczykami, a Kotlinę Tarymską „Małą Bucharą”). Oprócz usuwania istotnych osób Dżungarowie przemieszczali także całe społeczności, co działało niszcząco na społeczeństwa w oazach. W latach dwudziestych XVIII wieku oaza Turfan stała się, jako wrażliwa strefa nadgraniczna, terytorium spornym między Dżungarami a Qingami. Kiedy Dżungarowie oddali Turfan rywalom, zabrali część jego mieszkańców na południe, do miasteczka Ucz. Od tego czasu Ucz stało się znane jako Uczturfan, podczas gdy nowe osady wokół niego przyjęły nazwy innych miasteczek z oazy Turfan, jak Lükchün i Pichan. Deportacja na dużą skalę była także stosowana jako kara. Niedługo po depopulacji Turfanu mieszkańcy Kotliny Tarymskiej zbuntowali się przeciw Dżungarom i zwrócili do cesarza Yongzhenga z prośbą o ochronę przed Cełangiem Rabtenem. Aby ukarać zbuntowanych, Dżungarowie zrównali Ucz z ziemią i wygnali sto ocalałych rodzin do Doliny Ili²⁹.

Dżungarowie stali na czele konfederacji mongolskojęzycznych grup etnicznych znanych jako *yasu* (‘kości’, ‘rodowód’), formacji powszechnie znanej jako „cztery Ojraty”, ale w rzeczywistości składającej się ze znacznie więcej niż czterech elementów. „Kości” te, do których należeli Torguci, Choszuci i Czoroszi, następnie dzieliły się na otogi, które Christopher Atwood określa jako subetnie³⁰. Wiele spośród tych otogów wpisywało się w klasyczną koncepcję tożsamości nomadycznych plemion, wywodząc swoją nazwę od ważnego założyciela – mitycznego albo realnego. Jednak inne otogi nie mieściły się w tym centralnym ośrodku *yasu* i zamiast tego były identyfikowane przez zawody, co sugeruje znacznie późniejsze włączenie ich do konfederacji dżungarskiej. Możemy o nich myśleć raczej jak o stanach niż grupach etnicznych, na przykład „rzemieślnicy” (*urad*), „złotnicy” (*altaczin*) czy „strażnicy granic” (*zachaczin*).

Kiedy muzułmanie z oaz Xinjiangu i z Azji Środkowej wstępowali na służbę do Dżungarów, stosowano podobny system. Niektórzy muzułmanie byli przyjmowani do armii dżungarskiej jako artylerzyści – „strzelcy” (*fuczín*). Inni służyli Dżungarom na szlaku karawanowym w handlu dalekosiężnym, a przy okazji pełnili także funkcje posłów dyplomatycznych w misjach do Moskwy czy Pekinu. W dżungarskiej klasyfikacji stanowej byli oni znani jako „kupcy” (*bāzārgān*) lub „przewodnicy karawan” (*kārvāniyya*)³¹. Jak i inne otogi, stany te wypracowały